

ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಉಪಭಾಷೆ

ಡಾ.ಶಂಭುಲಿಂಗನಗೌಡ ಬೆಳಕೇರಿ

ಅಧಿತಿ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು, (ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ), ಡಾ. ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಭಾಷೆಯು ಮಾನವನ ಆಲೋಚನೆ, ಸಂವಹನ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಷಾ ಬಳಕೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷೆ (Idiolect) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ವೃತ್ತಿ, ಅನುಭವ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿರುಚಿಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷಾ ರೂಪವನ್ನು ಉಪಭಾಷೆ (Dialect) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಭಾಷೆಯು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಲೇಖನವು ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಉಪಭಾಷೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ, ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷೆ, ಉಪಭಾಷೆ, ಭಾಷಾ ವೈವಿಧ್ಯತೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಮಾಜಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ

ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾಷೆಯು ಮಾನವನ ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೊಂದು ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಗೆ ರೂಪ, ಆಕಾರ ಮತ್ತು ಭೌತಿಕ ಇಲ್ಲವೇ ರಾಸಾಯನಿಕ ಗುಣಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಆಹಾರವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ದೊರೆತಂತೆ ಭಾಷೆಯು ಸಿದ್ಧರೂಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯು ದೈವತ್ವದಿಂದ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಮಾನವನ ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು. ಭಾಷೆಯು ದೈವದತ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಒಂದು ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಾನವನಿಂದ ಉಗಮವಾದ ಭಾಷೆಯು ವೈವಿಧ್ಯಮತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಭಾಷಾ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಭಾಷೆ ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅದೇ ಭಾಷೆಯ ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡುವ ಧ್ವನಿಸಂಕೇತಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು.

Please cite this article as: ಶಂಭುಲಿಂಗನಗೌಡ ಬೆಳಕೇರಿ. (2026). ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಉಪಭಾಷೆ. ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರಿಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, 7(6). ಪು.ಸಂ. 11-16

ಮಾನವನ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹದ ರಚನೆಯು ಕೂಡ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಏನಾದರೂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಮಾನವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಸಮತೋಲನ ಆರೋಗ್ಯ ಉಂಟಾಗಿ ದೇಹದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹದಗೆಡುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಭಾಷೆಯು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಮಗೆ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡುವವರು ಮಧ್ಯ ಗೊಂದಲ ಏರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಭಾಷೆಯ ದ್ವನಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಸಂಹವನ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮಧ್ಯೆ ಅಡಚಣೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಅಡಚಣೆ ಉಂಟಾಗಬಾರದು ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಭಾಷಾ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷಾ ಶಾಖೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ಭಾಷೆಯು ಉಸಿರಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯಂತೆಯೇ ಸಹಜವಾದ ಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರುವ ಅನೇಕರಿಗೆ ಭಾಷೆ ಎಂದರೇನು ಎಂಬುದು ಒಂದು ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಸಫೀರ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸ ಹೇಳುವಂತೆ “ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಭಾಷೆ ಒಂದು ಗೌಣಕ್ರಿಯೆ”, ಅಥವಾ “ಇನ್ನೂ ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಗೌಣ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಒಂದು ಸಮೂಹ”, ಎಂದರೆ ಭಾಷೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ನಾವು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ತುಟಿ, ಹಲ್ಲು, ನಾಲಿಗೆ, ಮೂಗು ಮುಂತಾದ ಅಂಗಗಳು ಇರುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ, ಉಸಿರಾಟಕ್ಕೆ) ಈ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶದ ಜೊತೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಮನುಷ್ಯನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯವಾದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕಲಿಯಬೇಕು. ಬಹುಶಃ ಈ ಕಲಿಕೆ ವಿದ್ವಾಂಸನೊಬ್ಬ ಹೇಳುವಂತೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಘಟನೆ ಎಂದರೆ ಭಾಷೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ, ಕಲಿತ ಕ್ರಿಯೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷೆ: (Idiolect)

ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಂತೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲಾರ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗಂಟೆ ಗಂಟೆಗೂ, ಗಳಿಗೆ ಗಳಿಗೆಗೂ, ಉಚ್ಚರಿಸುವ ರೀತಿ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿ ಉಚ್ಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಂದು ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಪರಿಸರಗಳಲ್ಲಿ ಆಡುವ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಭಾಷಾ ರೂಪವನ್ನು ‘ವ್ಯಕ್ತಿ ಭಾಷೆ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷೆ ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಭಾಷಾ ರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದು ಆಗ ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಲಘುತಮ ರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವರ ಆಡುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಗುಂಪಿಗೆ, ಕೇರಿಯಿಂದ ಕೇರಿಗೆ, ಊರಿನಿಂದ ಊರಿಗೆ, ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು. ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾದ

ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ಉಪಭಾಷೆ' (Dialect) ಎಂದು, 'ಉಪಭಾಷಾರೂಪ' (Sub-dialect) ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಉಪಭಾಷಾ ಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಉಪಭಾಷಾರೂಪದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಆಡುವ ಮಾತು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಆಡುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯ ಒಂದೇ ರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಆಡುವ ಮಾತು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ನೂರಕ್ಕೆ ಎಂಬತ್ತರಷ್ಟು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಆಡುವ ಮಾತು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ನೂರಕ್ಕೆ ನಲವತ್ತರಷ್ಟು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಅವರ ಆಡುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಂದರ್ಭ, ಪರಿಸರ, ಸನ್ನಿವೇಶ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಭಾಷೆಗಳ ಒಂದು ಸಮೂಹವನ್ನು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಾಷೆ ಎಂದು, ಪರಿಮಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷೆಗಳ ಒಂದು ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಉಪಭಾಷೆ ಎಂದು, ಪರಿಮಿತ ಜನಸಮುದಾಯ ಆಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷೆಗಳ ಒಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಉಪಭಾಷಾರೂಪಗಳು ಎಂದು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೆಸರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಭಾಷೆ ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಎಲ್ಲಾ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲ ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಮನೆಯವರೊಡನೆ ಆಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ, ವೇದಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ, ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಆಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಡದಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಸ್ನೇಹಿತರ ಜೊತೆ ಸ್ಥಳೀಯ ರೂಪವನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ, ತರಗತಿ-ವೇದಿಕೆ-ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟ ಭಾಷಾರೂಪವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಭಿನ್ನ ಪರಿಸರಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಭಾಷಾರೂಪಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಇಬ್ಬಗೆಯ ರೂಪ ಅಥವಾ ದ್ವಿ ಭಾಷಾರೂಪ (Diglossia) ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಳಸುವ ಭಾಷಾರೂಪಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಭ, ಸನ್ನಿವೇಶ, ಪರಿಸರ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಬಹುದಾದುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ (Idiolectology) ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಉಪಭಾಷೆ: (Dialect)

ಭಾಷೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುವುದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ 'ಪ್ರಾಚೀನ ಉಪಭಾಷೆಗಳು' ಮತ್ತು 'ಆಧುನಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳು' ಎಂದು ಎರಡು ರೀತಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕೊಡಗು, ಬಡಗ, ತುಳು, ಜೇನುಕುರುಬ, ಸೋಲಿಗ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಉಪಭಾಷೆಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಇವುಗಳನ್ನು 'ಐತಿಹಾಸಿಕ ಭಾಷೆಗಳೆಂದು' (Temporal Dialects) ಸಹ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. "ಮೈಸೂರು ಕನ್ನಡ, ಧಾರವಾಡ ಕನ್ನಡ,

ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಕನ್ನಡ, ಬೆಳಗಾವಿ ಕನ್ನಡ, ಕರಾವಳಿ ಕನ್ನಡ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳು”¹ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾಷಾರೂಪಗಳನ್ನು ‘ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳೆಂದು’ (Regional Dialects) ಹೆಸರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವುಗಳನ್ನು ‘ಸ್ಥಳೀಯ ಉಪಭಾಷೆಗಳು’ (Local Dialects) ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುವರು. ಹೀಗೆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ಉಪಭಾಷೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಉಪಭಾಷೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಉಪಭಾಷೆಗಳು, ಉಪಭಾಷಾರೂಪಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿ ಭಾಷೆಗಳು ಇಲ್ಲದ ಭಾಷೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಸಮಾಜದಿಂದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ, ಜಾತಿಯಿಂದ ಜಾತಿಗೆ, ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವೃತ್ತಿಗೆ, ವರ್ಗದಿಂದ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಭಾಷೆ ಬದಲಾಗುವುದು ಉಂಟು. ಯಾವ ಉಪಭಾಷೆಗಳು ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜಾತಿ ವೃತ್ತಿ, ವರ್ಗ ಆಧಾರಿತವಾಗಿ ವಿಕಾಸವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ‘ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳೆಂದು’ (Social Dialects) ಕರೆಯುವರು. ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನೇ ಕೆಲವರು ‘ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳು’ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ, ಬೆಸ್ತ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ, ಕುರುಬ, ಬಣಜಿಗ, ಲಿಂಗಾಯಿತ, ಒಕ್ಕಲಿಗ ಹೀಗೆ ಜಾತಿ, ವೃತ್ತಿ, ವರ್ಗ, ವಯಸ್ಸು ಮತ್ತು ಲಿಂಗಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಸಮಾಜ ಆಧಾರಿತ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ‘ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳು’ ಎಂದು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಆಧಾರಿತ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ‘ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳೆಂದು’, ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ‘ಜಾತಿಯ ಉಪಭಾಷೆಗಳೆಂದು’, ವರ್ಗ ಆಧಾರಿತ ಆದ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ‘ವರ್ಗೀಯ ಉಪಭಾಷೆಗಳೆಂದು’, ವೃತ್ತಿ ಆಧಾರಿತ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ‘ವೃತ್ತೀಯ ಉಪಭಾಷೆಗಳೆಂದು’ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ‘ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳೆಂದು’ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಲಿಂಗವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪುರುಷ ಭಾಷಾರೂಪ, ಸ್ತ್ರೀ ಭಾಷಾರೂಪ ಎಂಬ ರೂಪಗಳು, ವಯಸ್ಸನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬಾಲ ಭಾಷಾರೂಪ, ಪ್ರೌಢ ಭಾಷಾರೂಪ ಎಂಬ ಭಾಷಾರೂಪಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಉಪಭಾಷಾರೂಪಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳು ತುಂಬಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಉಪಭಾಷೆಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವು ಆಡುಗನ ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಹೋಗಿವೆ. ಅವುಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದರ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ

¹ ಕೆಂಪೇಗೌಡ.ಕೆ. ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ ಪರಿಚಯ. ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ. 331

ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಲು ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಶಾಖೆಯು ರೂಪ ಪಡೆದಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಭೌಗೋಳಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದನು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳೆಂದು ಕರೆದನು. ಆ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದ ಶ್ರೀ ವಿಜಯನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲು ಸಾವಿರ ನಾಲಿಗೆಗಳು ಇರುವ ಆದಿಶೇಷನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ “ಕಾವೇರಿಯಿಂದಂ-ಆ-ಗೋದಾವರಿವರಮ್-ಇರ್ದ-ನಾಡು-ಅದು-ಆ-ಕನ್ನಡದೋಳ್-ಭಾವಿಸಿದ-ಜನಪದಂ; ವಸುಧಾ-ವಲಯ-ವಿಲೀನ, ವಿಶದ, ವಿಷಯ, ವಿಶೇಷಂ”² (36) ಇದರಲ್ಲಿ “ಕಿಸವೊಳಲು-ಕೊಪಣ-ಪುಲಿಗೆರೆ-ಒಂಕುಂದ ಈ ಊರುಗಳ ನಡುವಣ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕನ್ನಡ ತಿರುಳು(37)”³ ಎಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. (ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಜಗತ್ತು, ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ). ಇದು ಮೊದಲ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

ಡಿ.ಎನ್.ಶಂಕರಭಟ್ಟರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥವಾದ “ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಕಲ್ಪಿತ ಚರಿತ್ರೆ”ಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರಭೇದಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರವು ಹೆಚ್ಚು ಹಳೆಯದು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಶಂಕರಭಟ್ಟರು ಕರಾವಳಿ ಕನ್ನಡದ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕೇವಲ ದ್ವಿತೀಯಾ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬಳಸುವ ತುಳು, ಕೊಂಕಣಿ, ಮರಾಠಿ, ಮಲೆಯಾಳಂ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಾಯಿನುಡಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವವರು ಬಳಸುವ ಕನ್ನಡ. ಎರಡನೆಯದು ಕನ್ನಡದ್ದೇ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಬಗೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಡು ನುಡಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವವರು ಬಳಸುವ ಕನ್ನಡ. ಗೌಡಕನ್ನಡ, ಹಾಲಕ್ಕಿ ಕನ್ನಡ, ಹವ್ಯಕ ಕನ್ನಡ, ಕುಂಬಾರ ಕನ್ನಡ”⁴ ಮುಂತಾದ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವವರು ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸುವವರು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಧಾನ ಧಾರೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟವರೆಂದು ಶಂಕರಭಟ್ಟರವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಮಾರೋಪ:

ಉಪಭಾಷೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ಉಪಭಾಷಾ ರೂಪದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದು. ಉಪಭಾಷೆ ಆಡುವ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚು. ಉಪಭಾಷಾ ರೂಪ ಆಡುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ಉಪಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಉಪಭಾಷಾರೂಪಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಉಪಭಾಷೆಗಳು ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿರಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿರಲಿ, ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿರಲಿ, ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿರಲಿ, ಆಧುನಿಕವಾಗಿರಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಲು

² ಎಂ.ವಿ ಸೀತರಾಮಯ್ಯ, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಂ. ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ. 111

³ ಅದೇ. ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ. 111

⁴ ಅದೇ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಂ. ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ. 111

ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಲು ಇಂದು 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ' ಎಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಶಾಖೆ ಹೊರಬಂದಿದೆ. ಇಂದು ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಉಪಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

- ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಎಂ. (2021). ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳು. ಡಿ.ವಿ.ಕೆ.ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ಧಾರವಾಡಕರ, ರಾ.ಯು. (2017). ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರ. ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ಕೆಂಪೆಗೌಡ, ಕೆ. (2010). ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ ರೂಪರೇಷೆಗಳು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲಿಕೆ ಪ್ರಕಾಶನ,
- ಕೆಂಪೆಗೌಡ, ಕೆ. (2015). ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ ಪರಿಚಯ, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ, ಎಂ.ಎಚ್. (1999). ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಚರಿತ್ರೆ. ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ಕುಳ್ಳಿ, ಜೆ.ಎಸ್. (2019). ಐತಿಹಾಸಿಕ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ. ಅಂಬಾರಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ಸಂಗಮೇಶ ಸವದತ್ತಿಮಠ. (2017). ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ಶಂಕರಭಟ್ಟ, ಡಿ.ಎನ್. (1995). ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಕಲ್ಪಿತ ಚರಿತ್ರೆ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ವಿಲ್ಯಂ ಮಾಡ್ಡ್, (1975). ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ರೂಪರೇಷೆಗಳು. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ